

№	Агуулга	Хуудас
1	Төслийн товч танилцуулга	2
2	Төслийн талбай, түүний орчны байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч тодорхойлолт	5
3	Төслийн гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт	8
4	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний 2021 оны зорилт	8
5	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	9
6	Орчны тохижилт цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний биелэлт	14
7	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	15
8	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	16
9	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	19
10	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	21
11	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт	22
12	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөллийн бүсэд оршин суугчдад тайлагнах	24

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Төсөл хэрэгжүүлэгч:

“МЕРА” ХХК

Төслийн нэр:

Тэсрэх бодисын үйлдвэрлэл, агуулах

Улсын бүртгэлийн дугаар: 9011108011

Регистрийн дугаар: 2619687

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:

Монгол улс-210644, Улаанбаатар хот | Сити Тауэр /17 давхарт/, Чингис хааны нэрэмжит талбай 1, 8-р хороо Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар, Монгол улс, 14200 **Утас:** 75 55 66 77 **Факс:** 11 319276 |

Төлийн байршил:

Өмнөговь аймгийн Гурвантэс сумаас урагш 22 км, "Саусгоби Сэндс" ХХК-ийн Наран жаргах ил уурхайгаас 3,5 км зайд тэсэлгээний ажлыг гүйцэтгэх зорилгоор уурхайн дэргэд, эмульсийн тэсрэх бодисын үл тэсрэх хольцын үйлдвэрийг 2020 онд байгуулсан ба Сумын Засаг даргын 2010 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн а/116 тоот шийдвэрийн дагуу “Майга” уулын зүүн хойно дараахи доорхи газруудыг 15 жилийн хугацаатай эзэмшдэг. Өөрийн эзэмшлийн 2,7 км сайжруулсан автозамтай.

Хүснэгт-1 Газрын координат

Нэр	Талбай	У	Х
Үйлдвэр, агуулах	4 га	42.976278	101.178702
		42.976358	101.178686
		42.975031	101.175761
		42.975083	101.175575

Зураг-1 Төслийн талбайн зураг

Төслийн хүчин чадал:

МЕРА ХХК нь “Саусгоби Сэндс” уурхайн дэргэд үйлдвэрлэлийн зориулалт бүхий Эмульсийн тэсрэх бодисын үйлдвэр”-ийг барьж 2020 онд ашиглалтад оруулсан.

Эмульсийг тусгай зориулалтын цэнэглэгч машинд ачаалан зөөж, уурхайн тэсэлгээний блок дахь цооногуудыг цэнэглэнэ. Цэнэглэгч машин нь эмульс болон эмульсийн тэсрэх бодис үйлдвэрлэхэд шаардагдах үл тэсрэх нэгдлүүдийг тус тусад нь ачиж, тэсэлгээний блокод очих бөгөөд цооног цэнэглэх явцад тэдгээр нь холигдон, цооногт орсноос хойш 5-10 минутын дараа тэсрэх бодис байдлаар цооногт цэнэглэгдэнэ.

Эмульсын үйлдвэр жилд 365 /Жилийн 300 хоногт нь тэсрэх бодисоо үйлдвэрлэдэг, 65 хоногт нь засвар үйлчилгээ хийдэг/ ажлын өдөр, хоногт 2 ээлжээр ажилласан тохиолдолд 22,5 мян.тн шигэн эмульсийн тэсрэх бодис үйлдвэрлэх боломжтой.

Үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн нь задгайгаар нийлүүлэгдэх ба Австрали улсын дэвшилтэт технике технологи бүхий энэхүү шингэн тэсрэх бодис нь сибирийн нөхцөлд тохирсон бую -40оС-өөс +40оС температуртай орчинд найдвартай ажиллах боломжтой.

ЭМУЛЬС БЭЛТГЭХ ХЭСГИЙН ҮНДСЭН ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Хүснэгт-2

№	Тодорхойлолт	Хэмжих нэгж	Үзүүлэлт
Эмульсийн матрикс бэлтгэх төхөөрөмж			
1	Багтаамж	м ³	6000
2	Хутгуурын хөдөлгүүрийн чадал	кВт	1,5
3	Дотоод диаметр	мм	50
4	Шахуургын даралт	Мпа	1,28
5	Цахилгаан халаагуурын чадал	кВт	4
6	Холир арга	агаараар	
ENT-2600			
1	Багтаамж	кг	26000
2	Диаметр	мм	2940
3	Гангийн өндөр	мм	4300
4	Хөдөлгүүрийн чадал	кВт	27
5	Тоо ширхэг	ш	2
Нийт цахилгаан зарцуулалт		кВа	388,3

Шингэн тэсрэх бодис үйлдвэрлэх технологи:

Шингэн эмульсийн тэсрэх бодис нь исэлдүүлэгч уусал буюу усан фаз, тосон фазын холимоогоос үүсэх шингэн эмульс, сэвсгэржүүлсэн амиакийн шүү, хийжүүлэгч нэмэгдэл гэсэн үндсэн 3 хольцоос бүрдэнэ

Исэлдүүлэгч усан уусмалыг аммиакийн шүү, ус, натрийн карбонат, цууны хүчил, тиомочевин болон мочевины бодисуудыг технологийн дагуу батлагдсан орцын хэмжээгээр хольж уусгах замаар үүсгэнэ.

Дизель түлшээр ажилладаг генератор ашиглан усыг халааж уусмал бэлтгэх сав руу цутгасны дараа усны хэмжээнд тохируулан аммонийн нитратыг бага багаар нэмнэ.

Эмульсийн тэсрэх бодисын үйлдвэрлэлийн технологийн шаардлагад тохирсон усан уусмалыг эмульс бэлтгэх төхөөрөмж рүү филтрээр шүүж насосоор шахна. Цууны хүчил ашиглан уусмалын орчныг тохируулна.

Түлшний нөөцийн савнаас насосын тусламжтайгаар шахагдан ирсэн диелт түлш нь тасалгаан дахь тензодатчик болон хутгуураар тоноглогдсон саванд эмульгатортой холидон тосон фазыг үүсгэнэ.

Исэлдүүлэгч усан уусмал болон тосон фазыг технологийн орц найрлагын дагуу хольж найруулсаг бүтээгдэхүүнийг эмульсийн матриц гэнэ.

Эмульсийн матриц-д шилэн бөмбөлөгөөр тэсрэмтгий болгох болон хийжүүлэх, хатууруулах нэмэгдлийг хийснээр үйлдвэрийн эцсийн бүтээгдэхүүн эмульсийн тэсрэх бодис бий болно.

Зураг 2 түүхий эдийн агуулах

ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Физик газарзүй.

Ухаа-Худагийн нүүрсний ордыг түшиглэн байгуулсан тэсрэх бодисын үйлдвэр агуулахын орчмын нутаг дэвсгэр нь нам уулс, жижиг толгод, талархаг гадаргуу зонхилох бөгөөд дтд 1490-1590 м өргөгдсөн. Тэсрэх бодисын үйлдвэрийн талбай нь Гурвантэс сумын төвөөс урагш 22.5 км зайтай байралдаг. Монгол орны ландшафтын мужлалаар Алтайн өвөр

говийн цөлийн тойрог, Алашань говийн тойрог болон Говь Алтайн уулын цөлөрхөг хээрийн тойргийн заагт хамаарагдана.

Цаг уур, уур амьсгал.

Үйлдвэрийн орчмын нутаг дэвсгэр нь чийг багатай, хуурай дулаавтар мужид багтдаг, агаар ба хөрсний температурын хоногийн хэлбэлзэл ихтэй, хур тунадас бага учраас нэлээд хуурайшилттай, салхи шуурга ихтэй, улирал нь огцом солигддог онцлогтой. Эмulsionийн үл тэсрэх хольцын үйлдвэр орчмын уур амьсгал нь эх газрын эрс тэс, нэн хуурай, дулаан хээр-говийн уур амьсгалын ангилалд багтана. Говийн уур амьсгалын эрс тэс шинж нь хаврын дулааралт, намрын сэрүүсэлтийн явц ижил, зундаа халуун-хуурай, өвөл харьцангуй дулаавтар, хавар салхи шуургатай, хаврын эхэнд жаварлаг, хаврын сүүл рүү нэн хуурайшил ихтэй байдгаас хамаарна. Жилийн дулаан үе нь 29/III-28/У хүртэл 219 хоног үргэлжилдэг нь манай орны хойд хэсгээс 30-40 хоногоор илүү байна. Энэ нь үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа, хөдөлмөрийн нөхцөлд эерэг нөлөө үзүүлдэг. Дулаан улирлыг 3 үе болгон хувааж үзэхэд эхэн 33 хоног, дунд үе 149 хоног, сүүл үе 31 хоног, нийт 213 хоног болж байна.

Жилийн хүйтэн үе нь 28/X-29/III-ний хооронд 146 хоног үргэлжилж байгаа нь өвөл харьцангуй богино болдгийг харуулна. Хүйтэн улирлыг 3 үе болгон хуваавал эхэн үе 35 хоног, харин дунд үе 81 хоног, сүүл үе 36 хоног буюу нийт 152 хоног болох ба 81 хоногт нь дүн өвөл болдог байна. Гурвантэс сум орчмын нутагт хур тунадас бага ордог. Олон жилийн дундаж нийлбэр хэмжээгээр 122 мм тунадас унасны 85-90% нь дулааны улиралд хур бороогоор, үлдсэн нь цас хэлбэртэй хүйтэн улиралд ордог. Салхи шуурга нь говь, тал нутагт их хүчтэй, ноёлох чиглэл нь тод илэрдэг бөгөөд орчны бохирдол, тоос шороо зөөгддөг онцлогтой. 1989-2017 оны цаг уурын мэдээллийн дагуу жилийн дундаж салхины хурд 4.5-5.0 м/с байна. Өвөл, хавар, намрын улиралд баруун өмнөд чиглэлийн салхи зонхилж, харин зун баруун өмнөдын салхины давтагдал багасч зүүн хойд болон хойд зүгийн салхины давтагдал нэмэгдэж ирдэг онцлогтой.

Гадаргын болон газар доорхи ус.

Төслийн талбайд гадаргуугын усан сүлжээ харьцангуй сул хөгжсөн. Байнгын урсгалтай гол, горхи байдаггүй, цөөн тооны булаг, шандтай. Эдгээо нь бороо ихтэй жил усны түвшин унларга ихсэх ба гандуу хуурайшилттай жилүүдэд ус нь багасаж, зарим нь газрын гүнд шургах, ширгэх төлөв байдалтай.

Говийн боржингийн бүрдлийн янз бүрийн хэсэгт өрөмдсөн цооногуудын газрын доорхи усны хатуулаг нь 6-13мг/экв-н хооронд хэлбээдэг бөгөөд эрдэсжилт ихтэй ус юм. Энэ ус нь ундны усны шаардлагыг хангадаггүй. Ус агуулагч доод давхарга (Q2) ул суурийн үндсэн чулуулаг дээр оршдог. Давхаргын зузаан 100-150м. Ус агуулагч дээд давхарга 50м байх бөгөөд зарим хэсэгт энэ давхарга угаагдаж үгүй болдог.

Хөрсөн бүрхэвч.

Төсөл хэрэгжих талбай орчимд говийн бор хөрсний хэв шинжид багтах 3 төрлийн хөрс тохиолдоно:

Цөлөрхөг хээрийн чулуутай бор хөрс. Майга улааны хойт хөндийд дтд 1100-1200 м өндөрт, делювийн нунтаг карбонатлаг хурдас дээр тархана. Цөлөрхөг хээрийн чулуутай бор хөрсний ялзмагт үеийн зузаан дунджаар 0-16 см, хөрсний өнгөн үе том жижиг чулуутай. Ялзмагийн хуримтлал дээд үедээ 0.65%, нийт азот хөрсний бүх үе давхаргуудад 0.03%, хөрсний урвалын орчин рН 8.94 буюу сулавтар шүлтлэг, 100г хөрсөнд шинжгээгдсэн сууриудын нийлбэр 24.0 мг/экв, хөдөлгөөнт фосфор 1.98 мг, солилцох кали 7.3 мг.

Цөлөрхөг хээрийн сул хөгжилтэй бор хөрс. Ухаа гүвээ толгодын хоорондох нарийвтар хөндийгөөр тархах бөгөөд цөлөрхөг хээрийн чулуутай бор хөрстэй ерөнхийдөө адил боловч ургамлан нөмрөг, шим тэжээлийн бодисын агууламжаараа арай дутмаг байдаг онцлогтой. Ийм хөрс агуулахын хашааны дунд хэсэг, зүүн урд хэсгээр элюви-делювийн хурдас дээр тархана. Ялзмагийн үе давхаргагүй, өнгөн үе чулуу ихтэй, эоловийн элсээр хучигдсан байна.

Цөлөрхөг хээрийн үйрмэг чулуутай бор хөрс. Гарал үүслээрээ дээрх хөрсний төрлүүдтэй адилаар, зөвхөн газрын гадарга дээр тархсан чулууны хэмжээ /том, жижиг/ гадаргын байдлаараа өөр байдаг.

Ургамлан нөмрөг.

Ургамлын бүлгэмийн хувьд монгол өвс (*Stipa gobica*), таана (*Allium polyrrhizum*), бор бударгана (*Salsola passerina*), улаан бударгана (*Reamania soongarica*), түнтгэр баглуур (*Anabasis brevifolia*), гялгар дэрс (*Achnatherum splendens*), шар бударгана (*Kalidium foliatum*), сибирь хармаг (*Nitraria sibirica*), зүүн гарын хазаар өвс (*Cleistogenes soongarica*), хөмүүл (*Allium mongolicum*), төлөгчдүү бор таар (*Ajania nelivosa*), орог тэсэг (*Euratoxeris ceratoides*) зэрэг ургамлууд бүрдүүлж байна. Үүний дотроос монгол өвс-таанат бүлгэмдэл, монгол өвс-баглуурт бүлгэмдэл, монгол өвс-бор бударганат бүлгэмдэл, бор бударгана-улаан бударганат бүлгэмдэл, шар бударгана-улаан бударгана-бор бударганат бүлгэмдэл, дэрст бүлгэмдэл, сибирь хармагт бүлгэмдэл зонхилно.

Амьтны аймаг.

Өмнөд говийн энэхүү байгаль орчин нь экосистем, ландшафтын өвөрмөц тогтоц бүхий нутаг бөгөөд энэхүү өвөрмөц орчинг шүтэн амьдардаг сээр нуруутан болон сээр нуруугүйтэн амьтад цөөнгүй байдаг. Төслийн талбай орчимд нийт 48 төрлийн амьтад оршин байгаагаас 31 төрлийн хөхтөн, 11 төрлийн шувуу, 6 төрлийн мөлхөгч зонхилон тархсан байна. Эдгээрээс ховордож болзошгүй бүлэгт багтах амьтад нь хөхтөн амьтадас

Хярс, Шар үнэг, Саарал чоно, Сануул, Монгол хулан, Цагаа зээр болон Аргаль; шувууны ангиас Загийн бор шувуу, мөлхөгчдийн ангиас нарийн могой байна.

Геологийн тогтоц

Төсөл хэрэгжих талбай орчмын нутаг дэвсгэр нь геологийн тогтцын хувьд карбоны вулканоген-тунамал хурдас, хожуу карбон-доод пермийн вулканоген чулуулаг, харин төв хэсэгт нь дээд пермийн нүүрс агуулагч хурдас зонхилон тархсан ба хэсэг хэсэг жижиг талбайд юра, цэрд, палеоген, неогены настай тунамал, туфоген-тунамал, терриген хурдсууд тааралдана.

Нийгэм-Эдийн засаг.

Гурвантэс сум нь засаг захиргааны анхан шатны нэгж болох 5 багтай, Сумын эдийн засгийн голлох салбар нь мал аж ахуй, уул уурхай. Сумаас 55 км-т орших Дундголын давсны уурхайгаас “Говь гурван сайхан ХХК”, “Асралт ХХК”, “Сондог нөхөрлөл” нь жилдээ 220 орчим тн давс олборлож борлуулдаг ба сумаас 25 км-т орших Чин-Хуа Мак, Мак, Нарийн сухайт ХХК, Монголын алт МАК ХХК, Саусгоби сэндс ХХК, Өсөх зоос ХХК, Жавхлант орд ХХК-ууд нүүрс олборлон БНХАУ-д экспортолж байгаа бөгөөд Алтны АГМ майнинг ХХК, хайрганы Чухамжаргалан ХХК, чулууны Баатарван транс ХХК, Өмнийн говийн баялаг ХХК үйл ажиллагаа явуулж байна.

Сумын хэмжээний томоохон бүтээн байгуулалтуудаас дурьдвал: Сум дотроо 7 км хатуу хучилттай зам, замын гэрэлтүүлэг, уурын зуух шинээр барьсан, цэвэрлэх байгууламжийг барьж байгуулсан, сумын хэмжээний хувийг цэвэр бохир, дулааны шугамыг асуудлыг шийдвэрлэсэн, сургууль, цэцэрлэгийн тоог нэмэгдүүлсэн, удирдлагын ордон, соёлын төв, ЕБС-ийн спорт заал, цагдаагийн тасгийн байрыг тус тус шинээр барьж ашиглалтанд оруулсан төдийгүй цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг барьж ашиглалтанд оруулаад байна.

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Түүхий эд болон бэлэн болсон бүтээгдэхүүнийг ачиж буулгах, тээвэрлэх явцад агуулах, үйлдвэр, барилга байгууламж орчмын хөрс элэгдэх, эвдрэх, агаарт тоос дэгдэх, хог хаягдал, түүхий эдийг ил задгай хаяснаас хөрсний бохирдол үүсэх, автомашины хөдөлгөөнөөс үүдэн зам орчмын ургамлан бүрхэвчид нарийн ширхэгт тоос тогтож улмаар ургалтад нь сөргөөр нөлөөлөх зэргээр тэсрэх бодисын үл тэсрэх хольцын үйлдвэрийн төслөөс байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх боломжтой. Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн дэлгэрэнгүй тодорхойлолт, урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, зарцуулагдах зардалын хэмжээг тодорхойлов.

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ 2023 оны ЗОРИЛТ

“МЕРА” ХХК нь энгийн тэсрэх бодис, задгай болон савласан эмульсийн тэсрэх бодисын үйлдвэр, агуулахын төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл хамгийн бага түвшинд байлгахыг 2023 онд зорилт болгон ажиллаж байна.

- Монгол улсын Үндсэн хууль болон бусад байгаль орчинтой холбоотой хууль, дүрэм журам, стандартуудын хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах.
- Байгалийн нөөц баялгийг ариг гамтай ашиглаж, үйл ажиллагаанаас бий болсон хоёрдогч түүхий эд, материалыг зүй зохистой ашиглах ба дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- Сум орон нутгийн байгууллагатай байгаль орчин нийгмийн хүрээнд хамтран ажиллаж, төслийн үйл ажиллагааг нээлттэй байлгах.
- “Байгаль орчны менежментийн тогтолцоо, шаардлага, хэрэглэх арга зүйн заавар MNS ISO 14001:2016” стандартын хэрэгжилтийн нийцтэй байдлын талаарх магадлах гадаад аудитыг хийлгэж, байгальд сөрөг нөлөөлөл багатай техник, технологиор үйл ажиллагаагаа явуулж, учирч болзошгүй эрсдэлүүдийг байнгын хяналтандаа байлгах.
- Хог хаягдалын менежментийн төлөвлөгөөний сайжруулалтыг хийж, бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийг тодорхойлох.
- Үйл ажиллагааны процессуудын эрсдэлийн тодорхойлж, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг тогтоон, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах.

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
АГААР ОРЧИН									
1	Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдол	Агаарын чанарыг тогтмол хянах, хэмжих	Үйлдвэрийн гадна	-	ОХШХ тусгав	-	ОХШХ тусгав	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	MNS 5010-2001 Тоос. Ажлын байрны агаар дахь тоосны агуулгыг хэмжихэд тавигдах ерөнхий шаардлага. MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага. MNS 5885:2008 Агаар бохирдуулагч бодисын хүлцэх хэм хэмжээг Арга Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага MNS 5002:2000
2		Төсөл орчмоос гарч байгаа дуу чимээг стандартын түвшинд байлгах, давсан тохиолдолд эх үүсвэрийг тодорхойлж, багасгах арга хэмжээ авах.	Төслийн хэмжээнд	-	Дотоод зардлаар	-	Дотоод зардлаар	2023 онд	
3		Тэсэлгээний бодисыг халаалтын хэрэгсэл, цахилгааны эх үүсвэрээс хол, Нарны гэрэл шууд тусахааргүй нөхцөлд зориулалтын сав, баглаа, боодол, контэйнерт хадгалах.	Тэсрэх бодисын агуулах	-	Дотоод зардлаар	-	Дотоод төлөвлөлтөөр	Жил тутамд	

4		Бүх тээврийн хэрэгсэл, хүнд машин механизм, техникийг тогтмол үзлэгт хамруулах, засвар үйлчилгээ хийх. Агаарын бохирдлын төлбөрийг төлөх	Төслийн хэмжээнд	-	Дотоод хяналтаар	-	Дотоод хяналтаар	Тогтмол	Дуу, чимээ. Авто тээврийн хэрэгслийн дуу чимээ. Дуу чимээний хүлцэх түвшин, хэмжих арга
		Нийт зардал				-	-		
ГАЗРЫН ГАДАРГА, ХӨРСӨН ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ									
1	Газрын гадарга хөрсөн бүрхэвчийн доройтол	Хөрсний мониторинг судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар жилд 1-2 удаа хийлгэж, үр дагаврыг тогтмол хянах.	Үйлдвэрийн талбайд	Ширхэг	ОХШХ-т тусгав	Жилд 1-2 удаа	ОХШХ-т тусгав	Жилд 1-2 удаа	Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, MNS 5850: 2019
2	Тээврийн хэрэгсэл, машин механизмын хөдөлгөөнөөс тоосжилт үүсэх	Замын тоосжилтыг бууруулах зорилгоор зам засвар арчилгаа, усалгаа хийх	Төслийн хэмжээнд	-	180,000₮	Жилд 1-2 удаа	360,000₮	Тухайн жилд 2 удаа	MNS 4597:2014 Авто замын тэмдэг. Техникийн ерөнхий шаардлага

3		Хурдны хязгаарыг дагаж мөрдүүлэх. Тээврийн хэрэгслүүдэд байрлуулсан GPS-ийн мэдээнд хяналт тавих	Төслийн хэмжээнд	-	Дотоод зардлаар	-	Дотоод зардлаар	Тогтмол	MNS4596:2014 Авто замын тэмдэг, тэмдэглэл, гэрлэн дохио, хашилт, чиглүүлэх хэрэгслүүдийг хэрэглэх дүрэм
4	Ахуйн болон үйлдвэрийн хог хаягдлыг ил задгай хаяснаар хөрс бохирдох	Хог хагдлын менежмент төлөвлөгөө боловсруулах мөрдөж ажиллах	“МЕРА”ХХ К	-	Хог хаягдлын төлөвлөгөөнд тусгав	-	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөнд тусгав	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Хог хагдлын тухай хууль
5		Хог хаягдлын сав, цэгийн тохижилт, засвар үйлчилгээг тогтмол хийх	Төслийн хэмжээнд	-	350,000₮	Улиралд 1 удаа	1,400,000₮	Тухайн жилд, улирал тутамд	
6	Химийн бодис тээвэрлэх, хадгалах, ашиглахтай холбогдон гарах нөлөөлөл	Бүх төрлийн химийн бодис, шатамхай шингэнийг халаалтын хэргсэл, системээс хол нарны гэрэл шууд тусахааргүй, үер усанд автахааргүй нөхцөлд хадгалах	Төслийн хэмжээнд	-	-	-	-	Үйл ажиллагааны туршид	“Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам” - Монгол улсын шадар сайд, Байгаль орчин, аялал жуулчяалын сайд, Эрүүл мэндийн сайдын 54/А/136/А/125 дугаар хамтарсан тушаал

7		Тэсэлгээний бодис, материал хүлээн авах талбай, агуулах, үйлдвэрийн барилга байгууламж, шал зэрэгт байнгын үзлэг шалгалт хийж, эвдрэл гэмтэл гарсаныг засварлах	Төслийн хүрээнд	-	Дотоод зардлаар	-	Дотоод зардлаар	Өдөр тутмын үйл ажиллагаанд	
							1,760,000₮		
УСАН ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ									
1	Бараа материалын тээвэр хийх хүнд машин механизмын, хөдөлгөөнөөр үүссэн бохирдол болон хог хаягдал нь үерийн усаар зөөгдөх	Ахуйн хуурай хог хагядлын цэг болон шингэн хаягдлыг зайлуулах цэг, машин техникийн зогсоол зэргийг жалга, суваг шуудуунаас хол зайд байрлуулах	Төслийн талбайд	-	Үйл ажиллагааны зардлаар	-	Үйл ажиллагааны зардлаар	Тогтмол	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
2	Тэсэлгээний хорт болон аюултай бодисыг хүлээн авах, тээвэрлэх, хадгалах,	Төслийн үйлдвэр болон агуулах орчмын үерийн хамгаалалт, даланд үзлэг шалгалт хийж, засварлаж байх	Төслийн хэмжээнд	-	200,000₮	Жилд 1 удаа	200,000₮	2023 онд	MNS 4586:1998 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. MNS 5667-2:2001 Усны чанар-Дээж авах-2-р бүлэг

түгээх, хэрэглэх үйл ажиллагааг шаардлагын дагуу зөв явуулаагүйгэ эс бодис алдагдаж, гадаргын болон газрын доорх усны нөөцийг бохирдуулах								Дээж авах арга MNS 4867:1999 Усны чанар-Дээж авах-3-р бүлэг авсан дээжийг зөөвөрлөх, хадгалах арга
Нийт зардал							200,000₮	

ЗУРГАА. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
1	Төсөл хэрэгжих газрын байгаль, цаг уурын онцлогт тохируулан үйлдвэрийн хашаан дотор мод тарьж ногоон байгууламжийг өргөтгөн байгуулах	Тод тарих /хайлаас, буйлс улиас/	Байгуулагын хүрээнд	Ерөнхийлөгчийн санаачилсан тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд мод тарих ажлыг зохион байгуулна.	500ш*6000₮ 3,000,000 1 суулгацийн дундаж үнэ 6000₮	500 ширхэг	3,000,000₮	Тухайн жилд 500 ширхэг	Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шардлага MNS 5918:2008 Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4-р зүйл.
Нийт зардал							3,000,000₮		

ДОЛОО. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Нийт зардал, төг	Гүйцэтгэсэн зардал	Гүйцэтгэл
1	Тэсрэх бодисын үйлдвэр нь газрын хэвлий ухах, ашигт малтмалын үйл ажиллагаа явуулахгүй тул түүх, соёлын өвд олдох, өртөхгүй	Төслийн талбайн хэмжээнд түүх соёлын өв олдсон тохиолдолд орон нутгийн төрийн байгууллагатай хамтран ажиллах	Төслийн нийт эдэлбэр газрын хүрээнд	2023	Дотоод зардлаар	Дотоод зардлаар	“ТЭСРЭХ БОДИСЫН ҮЙЛДВЭР”-ийн үйл ажиллагаанд хамаарах талбай болон түүний орчмын нутагт нь түүх соёлын дурсгалд тооцож болохуйц газар болон археологийн болон палеонтологийн олдвор олдсон тохиолдол бүртгэгдээгүй.

НАЙМ. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
1	Химийн бодис нурах , асгарах	Ажилтнуудыг химийн бодисын хор аюул, түүнтэй хэрхэн харьцах, асгарч алдагдсан үед авах арга хэмжээ, хувийн хамгаалах хэрэгсэл, анхны тусламж, галын аюулын үед авах арга хэмжээний талаар сургалтанд хамруулах	Тэсрэх бодисын үйлдвэрийн ажилтнууд	-	Үйл ажиллагааны дотоод зардал	Үйл ажиллагааны дотоод зардал	Жилд 2 удаа	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа Эрүүл ахуй, Химийн хорт болон аюултай бодисын шошго, анхааруулах тэмдэг MNS 5029:2011
2		Төслийн объектийн галын аюулгүй байдлын дүгнэлт, гэрчилгээг холбогдох мэргэжлийн албаар гаргуулж тухайн дүгнэлтийн дагуу гаргасан зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлэх	Төслийн хүрээнд	-	Үйл ажиллагааны дотоод зардал	Үйл ажиллагааны дотоод зардал	Тухайн жилд	“Химийн хорт болон аюултай бодис, бүтээгдэхүүний агуулах, Ерөнхий шаардлага MNS 6458:2014”
3	Химийн бодисын тээвэрлэлт, хадгалалтын хатуу чанга дэглэм баримтлан ажиллах	Химийн бодисын сав баглаа боодлыг тогтмол шалгах	Төслийн хүрээнд	-	-	-	Шатамхай, онцгой хортой бодисын сав баглаа боодлыг өдөрт 1 удаа	“Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам”

4	Галын аюул	Онцгой байдлын газартай хамтран ажилчдад галын хор болон бусад хэрэгслийг ашиглаж сургах, дадлага эзэмшүүлэх зэрэг зохион байгуулалт хийх	Үйлдвэрийн хэмжээнд	-	500,000₮	500,000₮	Жилд 1 удаа	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль Гал гарах үед анхааруулгын самбар объектоос гарах схем зураглал, галын хорын нэгж талбайд ноогдох стандарт
5		Төслийн байгууламжийг анхан шатны галын аюулын эсрэг хэрэгслээр холбогдох норм журмыг баримтлан хангах	Үйлдвэрийн хэмжээнд	ш	1,000,000₮	1,000,000₮	10 ширхэг галын хор	
6	Техник хэрэгсэлтэй харьцах үед гарч болзошгүй осол аваар	Тоног төхөөрөмжийн операторыг химийн бодисын хор аюул, түүнтэй хэрхэн харьцах, анхны тусламж, хамгаалах хэрэгсэл, галын аюулын үед авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ болон сэрээт өргөгчийг аюулгүй ажиллуулах сургалтанд хамруулах	Тоног төхөөрөмжийн операторууд	-	Үйл ажиллагааны дотоод зардал	Үйл ажиллагааны дотоод зардал	Үйл ажиллагааны явцад тогтмол хийх	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа. Эрүүл ахуй. Химийн хорт болон аюултай бодисын шошго, анхааруулах тэмдэг MNS 5029:2011
	Нийт зардал					500,000₮		

ЕС. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг, сая.төг	Нийт зардал, сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба тогтоомж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Хөрс, ус, агаарын бохирдол. Хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөлөх	Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгаж, зайлуулах, дахин ашиглах тогтолцоог нэвтрүүлэх	Үйлдвэрийн хэмжээнд	550,000₮	550,000₮	Тухайн жилд	Хог хаягдлын тухай хууль
	Ахуйн хог хаягдлыг цуглуулж хог хаягдал зайлуулах гэрээний дагуу зайлуулж байх	Үйлдвэрийн хэмжээнд			Тухайн жилд	
	Ашигласан химийн бодисын сав баглаа боодлыг ашиглалтын дараа цуглуулж химийн бодис нийлүүлэгчид буцаан тушаах эсхүл эрх бүхий байгууллагын удирдамжийн дагуу аюулгүй газарт хадгаиах	Ашигласан материалын уут сав, олгой, таар, шуудай гэх. мэт	Үйл ажиллагааны зардал		Үйл ажиллагааны туршид	Хог хаягдлын тухай хууль, “Химийн хорт болон аюултай бодис, бүтээгдэхүүний агуулах. Ерөнхий шаардаага. MNS 6458:2014”
	Химийн бодисын сав баглаа, хаягдлыг их хэмжээгээр хуримтлуулж удаан хугацаагаар хадгалахгүй байх, үйлдвэрээс зохих журмын дагуу материалыг бүрдүүлж хаягдлыг устгуулах тухай хүсэлтийг гаргаж байх	“МЕРА” ХХК-ийн хэмжээнд			Үйл ажиллагаа эрхлэх бүх хугацаанд	“Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, апшглах, устгах журам” - Монгол улсын шадар сайд, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Эрүүл мэндийн сайдын 5 4/А/13 6/А/125 ду гаар хамтарсан тушаал.
	Ахуйн хог хаягдлыг цуглуулах савыг битүүмж сайтай хийх, салхинд хийсч тарахаас сэргийлэх		250,000₮	500,000₮	Жилд 2 удаа	
	Хаягдал тос масло цуглуулах, тээвэрлэх эрх бүхий иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагатай хийсэн гэрээний дагуу хаягдал тос маслыг нийлүүлэх		-	700,000₮	Тухайн жилд	
ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ НИЙТ ЗАРДАЛ				1,750,000₮		

АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
1	Хөрсний хүнд металлын үзүүлэлтээр	Үйлдвэр, агуулах орчмын хөрсний 4 цэг	Жилд 1 удаа	1	150,000₮	600,000₮	Төслийн талбайн хөрс бохирдуулагч бодисууд болон хүнд металлын хэмжээ бохирдлыг тодорхойлох	MNS 3298:1990 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд MNS 5850:2019 Хөрс бохирдуулагч бодис элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
2	Ус, хүнд металл, химийн үзүүлэлтээр	Ундны ус, хаягдал ус	Жилд 1 удаа	1	100,000₮	200,000₮	Төслийн талбайд ашиглагдаж буй ундны болон хаягдал усан дахь хүнд металлын хэмжээг тодорхойлох	MNS 0900:2018 Ундны ус, эрүүл ахуйн шаардлага
3	Агаар орчны шинжилгээ	Үйлдвэр, агуулах орчмын агаарын 3 цэг	Жилд 1 удаа	1	50,000₮	150,000₮	Төслийн талбайн агаар дахь бохирдуулагч, дуу чимээний хэмжээг тодорхойлох	MNS 4585:2016. Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
Нийт зардал						1,000,000₮		

**АРВАН НЭГ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА
ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2023 он				
			Сар ..	Сар ..	Сар ..		
1	Байгаль орчныг хамгаалах талаар сургалтыг жилд нэг удаа зохион байгуулах, холбогдох дүүргийн байгаль орчны алба, байгаль хамгаалагч нартай харилцан холбоотой ажиллах	Үйл ажиллагаанд	2023 онд			Салбарын дарга, БО-ны мэргэжилтэн	Сум орон нутагтай хамтран ажиллах гэрээг байгуулан, байгаль орчны тэмдэглэлт өдрүүдэд хамтран ажиллах.
2	Бүх нийтийн цэвэрлэгээг зохион байгуулах	Дотоод зардлаар	4-р сар	7-р сар	10-р сар	Салбарын дарга	Бүх нийтийн цэвэрлэгээ тогтмол зохион байгуулж төслийн талбай орчныг цэвэр, аюулгүй байлгах
3	Байгаль орчны аудит хийлгэх	5,000,000₮	2023 онд			Байгаль орчны мэргэжилтэн	Байгаль орчны тухай хуульд заасны дагуу байгаль орчны хууль тогтоомж, төрийн бодлого, үндэсний хөтөлбөрийн биелэлт, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ, стандартын хэрэгжилтийг хянаж, дүгнэлт гэргуулах.
4	Байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр, ажилчдын дунд сургалт семинарыг улиралд нэг удаа тогтмол зохион байгуулах	Дотоод зардлаар	1-р улирал		3-р улирал	Салбарын дарга, БО-ны мэргэжилтэн	MNS ISO 14001:2016 стандартын хэрэгжилт, үүрэг хариуцлага, оролцоотой холбоотой үйл ажиллагаа.

5	MNS ISO 14001:2016 “ Байгаль орчны менежментийн тогтолцоо шаардлага хэрэглэх арга зүйн заавар” Зарчим тогтолцоо, дэмжих аргачлалын заавар” стандартад сайжруулалт хийх.	Дотоод төлөвлөлтөөр	2023 онд	Салбарын дарга	MNS ISO 14001:2016 стандартын хэрэгжилт, үүрэг хариуцлага, оролцоотой холбоотой үйл ажиллагаа
6	Орон нутгаас тавьсан санал хүсэлтийг харилцан тохиролцож шийдвэрлэж байх	Гүйцэтгэлээр	2023 онд	Салбарын дарга	Гурвантэс сумын ЗДТГ, ИТХурлаас гаргасан санал хүсэлтийг гэрээний дагуу харилцан шийдвэрлэх
7	Болзошгүй осол, гал унтраах хэрэгслээр байгууллагыг бүрэн хангах арга хэмжээ авах, гал унтраах талаар тодорхой түвшинд бэлтгэлийг хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулах.	Гүйцэтгэлээр	2023 онд	Салбарын дарга	Төслийн хэмжээнд ашиглагдаж буй гал унтраагуур болон иж бүрдлийг тогтмол хянан шалгаж шаардлагатай тохиолдолд шинэчлэх. Галын аюулгүй байдал болон гамшгийн бэлэн байдлын сургалт зохион байгуулах.
8	Үндсэн үйл ажиллагаатай холбогдон гарч болзошгүй бусад зардал	1,000,000₮	2023 онд	Салбарын дарга	Төслийн 2023 оны төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй бусад үйл ажиллагааны зардлууд
9	Компанийн үйл ажиллагаа, БО хамгаалах талаар мэдээллээр хангах / сум орон нутаг/	-	2023 онд	Салбарын дарга	Төслийн үйл ажиллагаа болон байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр хийгдэж буй ажиллагааны талаар тогтмол мэдээллээр хангах.
Нийт зардал		₮ 6,000,000.00			

**АРВАН ХОЁР. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ
НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСЭД ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

№	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	БОАЖЯам	Төсөл хэрэгжүүлэгч тухайн жилийн БОМТ-ний хэрэгжилтийн тайлан, дараа оны БОМТ-ний төсөлтэй хамтатган БОАЖЯ-нд хүргүүлнэ.	БОМТ-ний хэрэгжилтийн тайлан, гүйцэтгэл	Жил бүрийн 11 дүгээр сарын 1-ний дотор илгээх			“МЕРА”ХХК
2	Төсөл хэрэгжих сумын Засаг дарга, Багийн засаг дарга. Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, Орон нутгийн байцаагч	Хагас жилийн тайлант хүргүүлж, санал авах	Төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн дагуу хэрэгжүүлсэн ажлуудын мэдээлэл	Жилд 2 удаа			
3	Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн багийн ИНХ	Танилцуулга хийх	БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар танилцуулга	Жилд 2 удаа			

4	Иргэд олон нийт дурын оролцогч, сонирхогч талууд	Санал хүсэлт хүлээн авч төсөлтэй холбогдох гомдлыг шийдвэрлэж барагдуулах	Байгаль орчны талаар гаргасан санал, гомдолтой холбогдол бүхий бүх төрлийн мэдээлэл	Төсөл хэрэгжих бүхий л хугацаанд			
5	Сумын засаг даргын тамгын газар		Байгаль хамгаалах үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх зорилгоор зохион байгуулагдах ажлуудыг мэдээллэх.	2023 онд 1 удаа			
Нийт зардал					-		